

PSİKANALİZ AÇISINDAN SOSYAL TRAVMA DIŞ GERÇEKLER VE İÇ DÜNYALAR

Cristina Călărășanu Romanya'da psikanalitik psikoterapist olarak çalışmaktadır. Romanya Grup ve Aile Bağları Psikanalizi Derneği Başkanı, IACFP (Uluslararası Çift ve Aile Psikanalizi Derneği) Genel Sekreteri ve Bilimsel Konsey Üyesi, EFPP (Avrupa Psikanalitik Psikoterapi Federasyonu) Yönetim Kurulu Üyesi ve Çift ve Aile Bölümü Başkanıdır.

Ulrich Schultz-Venrath Almanya'nın Witten/Herdecke Üniversitesi'nde Psikosomatik Tıp ve Psikoterapi Profesörü, psikanalist ve eğitim grubu analisti olup Almanya'nın Köln kentinde özel muayenehanesinde çalışmaktadır. Mart 2021'e kadar EFPP'nin grup bölümü başkanlığını yapmıştır.

Hansjorg Messner Londra'da özel muayenehanesinde psikanalitik psikoterapist olarak çalışmaktadır. BPF (İngiliz Psikanaliz Konseyi) ve BPC (İngiliz Psikoterapi Vakfı) kıdemli üyesi, EFPP'nin erişkin bölümü başkan yardımcısı ve federasyon yönetim kurulu üyesidir.

Öyküm Taner klinik psikolog ve psikoterapisttir. İstanbul Bilgi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden mezun olduktan sonra Boğaziçi Üniversitesi'nde Sosyal Psikoloji alanında lisansüstü eğitim almış, uygulamalı psikososyal destek çalışmaları yürütmüştür. Klinik Psikoloji yüksek lisansını Bilgi Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Klinik çalışmalarında psikanalitik yönelimi temel almakta ve varoluşçu yaklaşımdan beslenmektedir.

Psikanaliz Açısından Sosyal Travma

Dış Gerçeklikler ve İç Dünyalar

Yayına hazırlayanlar
Cristina Călărășanu, Ulrich Schulz-Venrath,
Hansjorg Messner

Çeviren
Öyküm Taner



YAPI KREDİ YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Türkçe Basıma Önsöz • 7

Giriş • 15

Anna Maria Nicolò

KISIM 1: Travma Öyküleri ve Tarih Anlatısı

Kendi Şarkımı Bulmak: Travma, Süreksizlik ve Büyük Grup • 25

Teresa von Sommaruga Howard

Haysiyeti Yeniden Kazanmak:

Dr. Rosenberg ve Dr. Goldowski'nin Olağanüstü Hikâyesi • 38

Wojtek Hanbomwski

Yara İçinde Yara: Kudüs'te Toplumsal Rüylar • 49

or Netanely, Hanni Biran, Judith Ezra ve Hanan Sabah Teicher

Komünizm Sonrası Romanya Sinemasında

Toplumsal Travma Senaryoları • 58

Cristina Călărășanu

KISIM 2: Grup Kimliği ve Sosyal Travma

Grup-Analitik Kimliğin Sosyal Travmayla İmtihani • 73

Jelica Satarić ve Bojana Mitrović

Sırp Psikoterapistler Ulusal Kongresi'nde Büyük Grup

Deneyimi • 85

Snezana Kecojević Miljević, Vida Rakić Glišić ve Jelica Satarić

KISIM 3: Sosyal Travma

Sosyal Travmanın Danışmanlık Odasındaki Yankıları • 97

Ivanka Dunjić

Psikanalitik Grup Psikoterapisinde Travmatik Olanı Hatırlamak
ve İnkâr Anlaşmaları • 112

Klimis Navridis

Bir Miras Olarak Travma • 121

Mariagrazia Giachin ve Giuliana Marin

Hızlı Sosyal Değişim ve Bireysel Kimlik • 134

Gianluca Biggio

KISIM 4: Göç ve Travmanın İzlediği Yollar

Telemachus'un Çıkmazı: Göçmenler ve Geride Bıraktıkları

Çocukları Arasındaki İlişkide Travma ve Duygusal Kırılmalar • 145

Lida Anagnostaki ve Alexandra Zaharia

Göç Eden Ailelerde Hemen Göze Çarpmayan Travma • 168

Daniela Lucarelli ve Ludovica Grassi

KISIM 5: Travma Sonrası: Teorik ve Klinik Yeni Yaklaşımlar

Travma Sonrası Bozuklukların Psikoterapisi • 181

Sverre Varvin, Tija Despotovic ve Vladimir Jović

Toplumsal Travmanın

Grup Analitik Teori Üzerindeki Etkisi • 211

Morris Nitsun

Travmatik Deneyimler: Grup Psikoterapilerinde

Zihinselleştirmenin Onarımı • 223

Ulrich Schultz-Venrath

KISIM 6: Pandemiler ve Dış Dünyanın Travmatik Etkisi

Çocuk, Ergen ve Terapist: Oyun ve Pandemi Gerçeği • 247

Eftychia-Evie Athanassiadou

Zoom Devrinde Yabancılaşma ve Yakınlık • 257

Mary Morgan

COVID Zamanlarında Mesafe, Korku ve Yakınlık • 267

Gila Ofer

Teşekkür • 277

Katkıda Bulunanlar • 279

Türkçe Basıma Önsöz

Bu yazının amacı, sosyal travmanın psikanalitik anlamlarını birlikte sorgulayıp düşüneneğimiz alanın yaratılmasıdır. Toplumsal travmalar, birden fazla bireyin aynı toplumda maruz kaldığı bireysel travmalarla açıklanabilir. Aynı anda ortak travmaya maruz kalındığında (savaş, göç, deprem vb.) objektif/nesnel kalabilecek kişileri de mümkünse dahil etmeli ve her bir çalışma grubunu halkalar halinde destekleyecek süpervizyon grupları oluşturmalıdır. Burada; bireysel ihtiyaçların sağlanması gözetilmeli, net kurallar belirlenmeli, konu odaklı ilerlenmelidir. Çalışma koşullarının değişebileceği dikkate alınarak, travma yaşayan kişinin işlevine dönmesi için kısa süreli hedefler ve sonrasında uzun süreli hedefler belirlenmeli ve travmatik hikâyenin anlatılması cesaretlendirilmelidir. (Benveniste, D. 2012)

“Travma” sözcüğü, yaralanma anlamına gelir. Ruhsal ve duygusal alanda ise; algılama, hissetme, düşünme, hafıza ya da hayal kurma gibi ruhsal süreçler belli dönemlerde ya da uzun vadede, işlevleri belirgin derecede kısıtlanmışsa ve normal olarak işlev görmüyorsa, ruhsal bir yaralanmadan söz ediliyor demektir. (Amerikan Psikiyatrik Birliği 2000, alıntı, Burnes, David P.R.; Burnet, Denise 2013) Psikanalitik anlamda “travma” sözcüğü, benliğin taşıyabileceğinden fazla yük yüklendiği anlamına gelir.

Hayat ve organlar için şiddetli tehlike oluşturan kısa, ani ve beklenmedik olaylar (kaza, silahlı saldırı, sel, deprem, pandemi gibi afetler) travmatik sayıldığı gibi, çaresizlik ve güçsüzlük yaratan, sıkıntı verici bir devamlılık arz eden ve tekrarlayan durumlar (savaş esiri olma, cinsel ve fiziksel istismar vb.) da travmatiktir.

Travmaya maruz kalanlar kadar, travmaya şahitlik edenler için de olay travmatiktir. Travmada “donmak ya da içsel olarak bölünmek” vardır. Ruppert (2011)’e göre; travmatik deneyim sırasında ilgili algılar, duygu ve düşünceler ayrıldığı için, travmanın yarattığı duygusal rahatsızlık bilinçli hafızadan atılmaya çalışılır. Ancak bilinç dışı çalışmasını sürdürür ve travma anımı hatırlatacak görüntü, ses vb. devreye girdiğinde her şey ilk andaki gibi yaşanır. Ayrıca; travmalar, nesiller boyunca da aktarılır.

Pierre Janet (1894, alıntı, Hart ve Horst 1989) travmatize kişilerde “amnezi” kavramını kullanır. Bu, belli algısal duyuların veya bilinçteki daha karmaşık süreçlerin travmatik anılarla hafızadan kaybıdır. Çözölme yaşayıp parçalara ayrılan ve ruhsal alanda bu bilgilere sahip olan kişi, ruhsal işleyiş duyularını kaybetmiştir ancak bunlar süreçte geri dönebilir.

André Green (1973, alıntı Peruchon 2011) düşüncenin ilk olarak bedende yer bulduğunu ve beden (soma), uyaran, içgüdü, duygu, duygulanım, şey tasarımları, kelimeler ve yansıtıcı düşünce şeklinde gittiğini belirtir. Bu durumda; travmadan sonra çözölme yaşandığında yukarıdaki mekanizmayı geriye dönük olarak işletmemiz esastır. Travmatik olayı çalışabilmek için, serbest çağrışım yöntemiyle kelimelerden şey tasarımlarına, duygulanım, duygu, içgüdü, uyaran ve bedene doğru regrese (gerileyen) bir süreçte olduğumuzu ve bu süreçler arasındaki bağları oluşturmamız gerektiğini düşünmemiz gerekir.

Ayrıca Freud, (1920, alıntı Kolk ve Hart 1989) bilinç düzeyinde anılar ve duygular unutulurken, travmanın yeniden eyleme koyma, duygulanımlar ve davetsiz hatırlamalarla geri gelebileceğinden bahseder.

Ferenczi (Dupont, 1998) travmatize hastaların ruhsal travmalarına ruhsal erişim sağlayabilmeleri için kendilerini yeterli düzeyde güvende hissetmeleri gerektiğinden bahseder. Ferenczi (1982, 1985, 2006) “travmatik ilerleyiş” isimli bir kavramdan da bahseder. Ferenczi’ye göre; “Travmatik ilerleyiş” kavramında zeki bebek, ailesinin sorunlarının sorumluluğunu üstlenir ve kişiliğinde oluşan yarıkla bu nesne ilişkileri narsistik bir ilişki biçimine dönüşebilir. Diğer bir deyişle bu zeki bebeğin kişiliğinin bir bölümü diğer bölümünün koruyucu annesi haline gelir ki bu da kişi için zamanla fazla yük haline dönüşür, tüketici olur. Bunun için Ferenczi, travmatik materyal tamamlanmadan analizin son bulmaması gerektiğini söyler ancak bu sürecin regresyonun (gerilemenin) tehlikeleriyle dolu olduğunu da belirtir. Ferenczi, hastanın hayal kırıklığı altında yoğun bir sadizm ya da rahatlık ve esneklik altında yoğun bir şefkat duygusuna sivrularak analistin kontrolünü kaybedebileceği uyarısında bulunur. Burada önemli olan terapist/analistin kendisiyle ilgili ruhsal çalışmaları temelde tamamlamış

olmasıdır. Ruhsal süreç işleyişinde tıkanıklık yaşaması durumunda, terapist süpervizyon çalışma sürecine dönebilmelidir.

Winnicott (1975) nesnel ve öznel anlamların farklılığından bahseder. Bir kişi düşünem kurabilir ama gerçeklikte bu farklı olabilir. Travmatize olan kişiler öznel dünyayı nesnel dünyadan ayırt etmekte zorlanırlar ve gerçekliğe yasanırlar. Burada da söyleneni soyut anlamı yerine somut algılama deneyimi baş gösterebilir ki bu da gerçekliği konuşabilmenin önünde tehdit oluşturur.

Bion'a (1984) göre de annenin/bebekle yani terapistin/hastayla ilişkisinde travmatik olup da sözle buluşmayıp, yansıttığı beta elemanları kapsayabilmesi önemlidir. Anne/terapistin düşünme kapasitesiyle gündeme getirip, alfabetize ederek, ham haliyle gelen beta elemanları anlaşılır kılacak sözlerle yorumlayarak alfa elemanlara dönüştürmesi de bu dokunulması zor olan malzemeyle başa çıkmayı sağlar.

Kitlesel travmatik durumlarda ise; ruhsal *travmatik darbe* ile oluşan *delikten* akıp gitme tehdidi altında kalmıştır (Breuer ve Freud 1895, Freud 1920). Benlik olabildiğince bu delikleri tutmak, yabancı cisimlerin etkilerini düzenlemek üzere libidoyu nesnelerden ve diğer işlevlerden çekerek buralara yığar. (Freud 1926) Kitlesel travmalarda, travmatik olayı yasayan ve/veya ona tanık olan, durumla ilişkili birçok bireyin varlığı, bireylerin bilinç dışı nesne tasarımları ve ilişkilerinin, ilintili düşlemlerinin, savunma süreçlerinin, içsel ekonomik ve dinamik düzenlerinin eşzamanlı olarak değişmesi karşılıklı ek etkileşimler ve toplu etkiler yaratacaktır. (Özyıldırım & Aslantaş Ertekin, 2021)

Bireysel travma bireyi, toplumsal travma da toplumun işleyişini kısıtlayıcı özelliğe sahiptir. Travma konusunu ele almak, konuşabilmek, yazabilmek, benlikten kopuk olan bağları terapilerde onarabilmek, benliği işlevsel kılmak için önemlidir. Bu hem birey ve toplumu özgürleştirir hem de farkında olmadan kişinin veya toplumun kendini aynı mağdur, travmatik sürece koyup; sadistik olanı dışarıya yansıttığı pozisyonundan koruyarak, olayları parça nesneler halinde değil, bütün olarak görmesine imkân yaratır. Aksi durumda; travmayla başa çıkma arzusuyla travmatik durum tekrarlanır. Tarih tekerrürden ibarettir sözü belki de tarihsel olayların tam olarak ele alınıp sindirilemediği travmatik olaylar için

geçerlidir. Hatta, geçmişte vücut bulmayan konunun günümüzde vücut bulması ve günümüzde yaşanan konu üzerinden ele alınması (*après-coup*, Roussillon, 1999), Winnicott'ın (1974) ruhsallık üzerine kaleme aldığı “çöküş korkusu” makalesinde ele alınır.

Travma yaşayan kişilerde *Travmatik Stres Bozukluğu* oluşur. Travmatik deneyimlerin izleri duyular, duygulanım ve duygular şeklinde hatırlanır ve kişisel hikâyeyi oluşturmazlar. Sembolik düşüncenin oluşmaması ya da sembolize etme sürecinin ketlenmesi esastır.

Travmanın kendisi *tekinsiz* bir olaydır. Freud'un (1919) “*tekinsiz*” başlıklı makalesi, *tekinsiz* kavramını bizi korkutan şey olarak tanımlar. Aynı zamanda *tekinsiz* olan hem uzun zamandır bilinen hem de tarihselliği eskiye dayanandır. Hiç şüphesiz, her bilinmeyen korkutucu olmaz ancak bilindiği halde ve tam yakınımızda bulunduğu halde yakın kılamadığımız tüm süreçler *tekinsiz*dir. Aslında konunun bir yönü tanıdık olup, bilinmeyen diğer karanlık tarafıyla karşılaştığımızda; *tekinsiz* taraf sirayet eder. *Tekinsiz* taraf aynı zamanda *kaygı* ve *korku* yaratır.

Benlik, dış dünyadan ve alt benlikten gelen uyaranlardan korkar ve bu korku taşıyabileceğinin üzerinde olup yok edici hal alırsa, bu *kaygı* ve *korku* bazen oluşan fobilerle yer değiştirir. Benliğin uymak istediği haz ilkesidir ve korkunun temeli üst benlikten gelen *kastrasyon korkusu*, *bilinç düzeyindeki korku* ve *ölüm korkusudur*. Kaygının temel yerleşim yeri de benliktir ve geçmişi ilk ayrılığımız olan doğum anımıza, sütten kesilmemize dek uzanır. (Freud, 1923)

Travmaya maruz kalan birey ve/veya toplumların başa çıkmak durumunda kalacağı duygular çoğunlukla *kaygı*, *korku*, *öfke*, *utanç* ve *suçluluktur*. Bu duyguların ele alınış biçimleri ise o kişilerin var olan ruhsal işleyiş süreçleriyle ilgilidir. Freud (1924) “*gerçekliğin yitimi*” makalesinde, nevrotik bireylerin gerçekliği sorguladığından ve kendini istemediği konularla yüzleşmekten alıkoyduğundan bahseder. Burada *haz* ve *gerçeklik ilkesine* bağlı olarak kişi düşlem kurar ve ona iyi gelenleri hatırlar. Psikozda ise kişi, hayali bir gerçeklik yaratır ve kendini korumak için ona tutunur. Her ikisinde de gerçekliğin yitimi ve yer değiştirmesi söz konusudur.

Toplumumuzda sürekli gündemde olan başlıca toplumsal travma konuları; deprem tehdidi, göç ve günbegün artan şiddet olaylarıdır. Deprem tek başına *kaygı* ve *korku* yaratacakken; binaların yıkılması,

insanların göçük altında kalması ve gereken kurtarma çalışmalarının organize bir şekilde gerektiği zaman diliminde yapılamaması bu depremden kurtulanlar kadar şahit olanlar için de hem *tekinsiz* olan hem de *toplumsal bir travmadır*. Güvendiğimiz çevre ve kişilerden yoksun kalmak ve tekrarlanan “depemler” sonrasındaki yıkıcı hasarlar, bireylerde de psikolojik hasar bırakacaktır. Bu psikolojik hasarın ölçüsü her birimizin kendi geçmişinde yaşadığı travmalar, bunlarla başa çıkma biçimleri, geçmiş kaygı ve korkuları ölçüsünde kişiden kişiye değişecektir. Yer kabuğunun sallanması, iç dünyamızı da sallayacak ve ruhsal organizasyonumuzda bozulmalara yol açabilecektir. İç dünyasının temeli sağlam olanlar az hasar alabilecekken, temelden gelen ruhsal sıkıntıların mevcudiyetine göre orta ve ağır psikolojik hasarlı bireyler toplumda artacaktır.

Literatüre göre göç, hele ki farklı ülkelerden savaş yüzünden göç söz konusuysa tam yerleşmenin ancak 3. kuşakta mümkün olabileceği bir süreçtir. Farklı dil, farklı kültür yapılarının uyumu için çalışmayı gerektirir. Göç edenlerin geldikleri ülkeye uyumlanması ancak o ülkenin dilini, örf ve âdetlerini öğrenmeleriyle, düzenli eğitim ve grup çalışmalarından geçmeleriyle mümkündür. Okul müfredatına ve eğitime gidemeyecek olan yetişkinlere bunların öğretileceği süreçler düzenli ve aktif olarak sürdürülmelidir. Göç edenlerin yaşadıkları kayıplar, travmatik süreçler çalışamazsa hem kendileri hem bir sonraki kuşaklarda ruhsallığın enerjisi bu yaşanan süreçlerle dolu olacağından, adaptasyon olanağını azaltacaktır. Göç alan ülkemizin de bu süreci başta eğitim kurumları olmak üzere, göç eden grubun yer aldığı mahalleler başta olmak üzere ruhsal açıdan gruplar halinde çalışması, entegrasyon/bütünleşme için gereklidir. Bu konudaki akran zorbalığının, şiddetin önüne geçilmesi için okul rehber öğretmenlerinin, öğretmenlerin ve ilgili mahallede oturanların eğitsel, ruhsal bir çalışma ve süpervizyonla desteklenmeleri de önemlidir.

Toplumların kendi tarihsel süreçlerini o toplumun tarihinde yer alan bireylerin tarihsel süreçleri oluşturur. Bireysel gelişim dönemleri çocukluk, ergenlik, genç yetişkinlik ve yaşlılık dönemleridir, bir de Freud'un psikoseksüel evrelerindeki gibi oral, anal, fallik, ergenlik vb. dönemler etrafında örgütlenen bireyler mevcuttur. Gelişimi bu dönemlerin içine hapsolmuş toplumlardan bahsedebilir miyiz?

Toplumları kendini tümgüçlü algılayan, eksikliği kabul edemeyen narsisistik, tekrar tekrar katı kurallar koyup, acımasız bir süper egoyla gelişimini sürdüren obsesif veya başkalarının arzusunu kendi arzusunun önüne koyan ve sevgi kaybı yaşayan histerik, illegal tutum sergileyip, kuralları ve babayı tanımayan sapkın vb. yapılarda toplumlar diye adlandırabilir miyiz? Belki de aynı anda iki ruhsal işleyişi bir arada bulduğumuz kişiler benzeri toplumlardan da söz edebiliriz.

Bireylerle yapılan psikanalitik travma çalışmalarında esas olan terapist/analistin yaşadığı *karşı aktarım* süreçleri üzerine düşünebilmesi ve kendi düşümlerle kapasitesini hastanın ruhsallığının kullanımına sunabilmesidir. Terapist/analist ne hissettiğini, neden böyle hissettiğini sorgular, hastanın bulamadığı ancak hissettiği boşluklar adına imgesel tasarımlar kurar, bunları zamanı geldikçe sözle buluşturur ve hastanın kendi gerçeğine gittiği yolda ona onun hızında eşlik eder. Toplumsal travmalarda ise; yönetimin alacağı danışmanlık hizmetleriyle, toplumdaki bireylerin kendi travmatik gerçeklerini tanıması, bunların işlenip konuşulabileceği alanlar oluşturması gereklidir. Hakikat, her zaman ilk sırada yerini almalıdır.

Kendi ruhsal gerçekliğini tamamlamamış olan bireyler ya da toplumlar varlıklarını sürdürürken üzerlerinde geçmiş kuşaklardan gelen yükler, adlandıramadıkları boşluklar taşırlar. Her bireysel ve toplumsal hikâyenin hakikat içinde bütünleşmesi o bireyin veya toplumun ileriye gideceği yolu oluşturur.

Bizi biz yapan geçmişten gelen tüm hakikatlerimizdir ve bunlarla yüzleşip, bunları kendimizde ve toplumda dönüştürmek bireylerin ve toplumların görevidir. Psikanalitik psikoterapistler de başta kendilerinin sonra da çalıştıkları bireylerin ruhsal süreçlerini birlikte dönüştürme yolculuğu yaparlar. Gidilecek yolların uzunluğu her bir birey için ayrı olup, tamamen her şeyin tamamlanacağı yanılsaması da ancak tümgüçlü duruş sergileyenler içindir. İnsanlar ve insanlardan oluşan toplumlar da o zaman dilimi içinde sınırlıdır ama her kuşak hiç şüphesiz bir sonrakini geçecektir.

Ayşe Özalkuş Şahin

İstanbul Yetişkin Psikanalitik Psikoterapi Derneği (İYPPD)

Kurucu Başkan ve YK Bşk. Yrd.

Psikanalitik Psikoterapist

KAYNAKÇA

- Benveniste, Daniel (2012). "Crisis intervention after major disasters", Ph.D thesis, thecjc.org.
- Bion, Wilfred R. (1984). *Second Thoughts*, Londra, Karnac Books.
- Burnes, David P.R.; Burnet, Denise. (2013). "Broadening the etiological discourse on Alzheimer's disease to include trauma and posttraumatic stress disorder as psychosocial risk factors", *Journal of Aging Studies*, 27, s. 218-224.
- Dupont, Judith (1998). "The Concept of Trauma According to Ferenczi and Its Effects on Subsequent Psychoanalytical Research", *International Forum Psychoanalytic* 7, s. 235-240.
- Ferenczi, Sandor (1982, 1985, 2006). *Le Traumatisme*, Paris, Éditions Payot & Rivages.
- Janet, P. (1904). "L'amnésie et la dissociation des souvenirs par l'émotion", *Journal de Psychologie Normale et Pathologique*, 1, 5, Eylül-Ekim, s. 417-453.
- Freud, S. (1920). *Beyond the Pleasure Principle*. SE, 18: 1-64.
- Freud, S. (1926). *Inhibitions, Symptoms and Anxiety*. SE, 20: 75-176.
- Freud (1919). "The Uncanny". *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Freud*, Vol. XVII (1917-1919): *An Infantile Neurosis and Other Works*, s. 217-256.
- Freud (1923). "The Ego and the Id". *The The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Freud*, C. XIX (1923-1925): *The Ego and the Id and Other Works*, s. 181-188.
- Freud (1924). "The Loss of Reality in Neuroses and Psychosis". *The The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Freud*, C. XIX (1923-1925): *The Ego and the Id and Other Works*
- Kolk, Bessel A. Van Der; Brown, Paul ve Hart, Onno Van Der (1989). "Pierre Janet on Post-Traumatic Stress", *Journal of Traumatic Stress*, C. 2, S. 4, s. 365-378.
- Özyıldırım, İlker & Aslantaş, Ertekin Banu (2021). "Kitlel Travmalar Sonrasında Psikanalitik Terapiler", *Kitlel Travmalar ve Afetlerde Ruhsal Hastalıkları Önleme, Müdahale ve Sağaltım Kılavuzu*, TPD Yayınları, İstanbul.
- Peruchon, Marion (2011). *La Maladie d'Alzheimer*, Hermann, Paris.
- Rousillon, René (1999) "Traumatisme primaire, clivage et liaison primaire non symboliques", *Agonie, clivage et symbolisation*, Paris, PUF, s. 9-34.
- Ruppert, Franz (2011). *Travma, Bağlanma ve Aile Konstelasyonları*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Winnicott, DW. (1975). *Through Pediatrics to Psychoanalysis*, New York, Basic Books.
- Winnicott, DW. (1974). "Fear of Breakdown". *International Review of Psycho-Analysis*, 1 (1-2), s. 103-107.

Giriş

ANNA MARIA NICOLÒ

Bu kitap, bireysel psikolojinin yanı sıra grupların ve toplumsal işleyişin anlaşılmasında giderek daha merkezi hale gelen bir temayı ele almaktadır. COVID salgını, savaşlar ve soykırımlar Batı toplumları da dahil olmak üzere tüm dünyayı sarsan olgulardır. Bu yayının öne çıkan özelliği, farklı ülkelerden, farklı ortamlarda ancak hepsi de travma alanında çalışan analistleri birbirleriyle karşılaştırmasıdır.

Kitap dört önemli tema etrafında şekilleniyor: Travma analizi ve travma sonrası etkileri; bireysel, çift ve grup ortamlarında çalışma; kolektif travmanın politik ve toplumsal yönleri ve sinema gibi travmanın işlenmesinde kullanılan araçlar üzerine düşünceler. Bu giriş bölümünde, kitabın çeşitli bölümlerinin zenginliğini tam olarak aktaramayacağım, hatta hepsinden örnekler veremeyeceğim, ancak bu kitabı okumak beni zenginleştirdi ve düşünmeye sevk etti.

Tarih boyunca, insanın insana karşı şiddetinin sonucu olan soykırımlar ve göçler gibi travmalar yaşadık. Ne yazık ki, Horace'ın dediği gibi, “Nihil humanum a me alienum puto” (“İnsani olan hiçbir şey bana yabancı değildir”) gerçeğini kabul etmek zorunda olsak da hayretle fark ediyoruz ki böyle travmaların sonucu insanı insanlıktan çıkartmak oluyor. Primo Levi *Bunlar da mı İnsan* adlı kitabında şiddet, işkence ve sadizmin bireyleri, insanlığı yaratan niteliklerden nasıl yoksun bıraktığını sorgular. Ancak, insanın yaratıcı kapasitesinin bir kanıtı olarak, bu deneyimlerden etkileyici teorik düşünceler ortaya çıkmıştır. Kişilik gelişiminde kayıp ve ayrılıkla ilgili keşifleri, travmanın etkilerini ve bu olayların sonucunda kurulan sayısız psikanaliz derneğini düşünün.

Nitekim Klimis Navridis'in de belirttiği gibi, “Travmatik olan psikanalizin köşe taşı olagelmıştır.” İkinci Dünya Savaşı sırasında Anna Freud, savaşta yaralanan yüzden fazla çocuğun barındığı Hampstead Savaş Kışları'ni kurdu. İngiliz psikanalist Donald Winnicott'un çalışmaları da önemli bir sosyal etki yarattı. 1948'de

Büyük Britanya'da çocuk bakım hizmetlerini kuran bir parlamento yasası olan Children Act'in (Çocuklar Yasası) çıkarılmasını sağladı.

Bu kitap, kişinin iç dünyasında travmanın ne gibi etkiler yarattığını ve dış gerçeklik algısını nasıl şekillendirdiğini derinlemesine ve büyük bir doğrulukla ele alarak çarpıcı bir şekilde ortaya koyuyor. Sverre Varvin, Tija Despotovic ve Vladimir Jović'in travma sonrası bozuklukların psikoterapisi üzerine yazdıkları bölüm, travmatik deneyimlerin simgeleştirme kapasitesi ve duygulanım regülasyonu üzerindeki yıkıcı etkilerini büyük bir hassasiyet ve derinlikle açıklamaktadır.

Bu travmaların en büyük riski, burada ve şimdi ile sınırlı kalmayıp kuşaklar ötesi anı aktarımı zincirine girmeleridir. Bildiğimiz gibi, bu zincir, nesiller arasında, psişik alanlar arasında, işlenmesi ve dönüştürülmesi mümkün olmayan içeriklerin geçişinden oluşur. Bu kitabın bazı yazarları, örneğin Mariagrazia Giachin ve Giuliana Marin, bu konuyu inceleyerek aile mitlerinin bu konudaki rolünü vurgulamaktadır.

Yolanda Gampel¹ algı ve temsil sistemlerimiz “nesiller arası aktarımın içinden sızan temsil kalıntıları” ile dolduğunda, ruhsal aygıtta aşırı uyarıcıların etkisini hatırlatır.

Ferenczi² bu bağlamda, “ölü klinik fragmanlar, bilinç ve bilinç-dışından sürgün edilmiş zihin parçaları [ki bunlar] başka diller aracılığıyla ortaya çıkabilir” demiştir, örneğin birçok vakada gördüğümüz gibi somatik yoldan yani en ilkel iletişim araçlarından biri olan bedene yazılanlar aracılığıyla. Ancak günlük eylemler bile, özellikle aile gruplarında, grup içindeki günlük yaşamda inşa edilen ve ebeveynlerden çocuklara nesiller boyunca aktarılan travmatik bağların yapısal bir biçimi haline gelen ve aile mitlerinde veya bir halkın mitlerinde gözlemleyebileceğimiz ifade edici bir dil olabilir.

Travmalar o halde, otobiyografik anılardan tamamen farklı bir şekilde saklanan belirli bir türde anıyı belirler.³ Bu anılar, “öznel anlam, bilişsel şemalar veya bilinçdışı beklentiler ya da fanteziler

-
- 1 Y. Gampel, “Io sono (il feroce e trionfante) re del castello”, *Richard e Piggle*, C. 8, S. 2, s. 191-202, 2000.
 - 2 S. Ferenczi, “Psicoanalisi delle nevrosi di guerra”, *Fondamenti di psicoanalisi* içinde, C. III, Guaraldi Editore, Rimini, 2018.
 - 3 B. A. Van der Kolk, A. C. McFarlane, L. Weisaeth, *Traumatic Stress: The Effects of Overwhelming Experience on Mind, Body and Society*, Guilford Press, New York, 1996.

tarafından değiştirilmeyen veya yeniden şekillendirilmeyen” zamansız bir boyutta sürdürülür.⁴

Varvin terapinin başlangıcından itibaren travma yaşamış hastanın, analisti simgeleştirilmemiş, bilinçdışı, genellikle eyleme konmuş bir ilişkiye dahil ederek travmatik deneyimlerini aktardığını hatırlatır.⁵ Varvin, Despotovic ve Jovic “analistin bilinçsizce hareket ettiği ve böylece hem kendisinin hem de hastanın bilinçdışı arzularını gerçekleştiren bir etkileşime girdiği terapötik diyalogda bir çöküş” olarak değerlendirdikleri, son derece önemli ve güncel bir klinik tema üzerinde durmaktadır.

Bu, travma araştırmalarının zenginleştirici etkilerinden bir diğeri olup bilinçdışında silinmeyen travmatik deneyimlerin analist ve hasta arasındaki etkileşimde yarattığı derin iletişimleri vurgulamaktadır. Bu, analitik çiftte daha derin bir anlayışa yol açmakla kalmaz, aynı zamanda teknik ve terapötik hedeflerde radikal bir değişimin başlangıç noktası olur. Bu değişim artık sadece bilinçdışının ortaya çıkarılmasına değil, yeni deneyimlerin yaratılmasına veya zihnin ilkel hallerinde olduğu gibi şekilsiz deneyimlere şekil ve sembol kazandırmaya dayanan teknik ve terapötik hedeflerde radikal bir değişimin başlangıç noktası işlevi görmektedir.

Bu travmalardan doğan acı, Sigmund Freud’un kitle psikolojisi hakkında belirttiği ve Gila Ofer’in çalışmalarında vurguladığı gibi, ruhsallık içi (yani bireyin ruhsallığı), kişiler arası (yani aile ve çalıştığı kurum gibi ait olduğu grup ve toplum) ve kişisel ötesi olanın oluşturduğu bir eritme potasının merkezinde yer alacaktır. Ofer’e göre zamanımızı karakterize eden güncel travmalardan biri olan COVID pandemisi sırasında önemli etik ve teknik ikilemler daha da belirgin hale gelmiştir zira vahşi kapitalist sistem ya da zengin ve yoksul, yaşlı ve genç arasındaki sosyal eşitsizlik gibi dünyamızın bazı dramatik sorunları açıkça görülür olmuştur. Gianluca Biggi-o’ya göre, teknolojinin küreselleşmesi ve göç süreçleri, grupların tepkilerinde ortaya çıkmaktadır. Jelica Satarić, Bojana Mitrović,

4 W. Bohleber, “Remémoration, traumatisme et mémoire collective. Le combat pour la remémoration psychanalyse”, *Revue Française de Psychanalyse*, C. 71, S. 3, s. 803-830, 2007.

5 S. Varvin, V. D. Volkan, (yay. haz.), *Violenza o dialogo. Insight psicoanalitico su terrore e terrorismo*, Edizioni Borla, Roma, 2006.